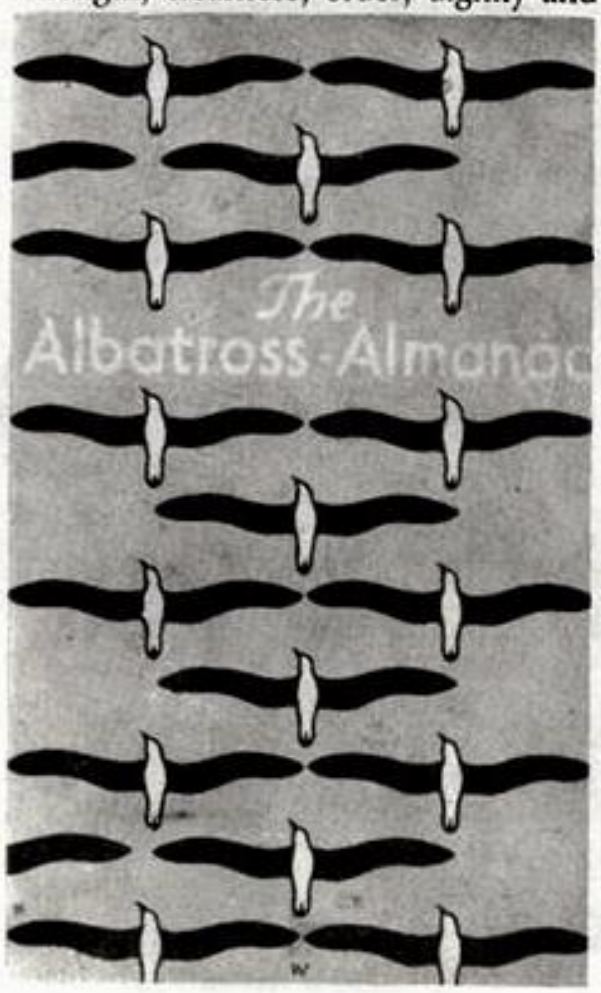
Celal Bey'in Albatros'u Uçup Gitti

ORUÇ ARUOBA

Masamda bir küçük cilt duruyor.
Kabında süzülen Albatros figürlerinden bir desen; ve adı: The Albatross-Almanac. İç-kapak ekliyor: "for 1936". Ve yayınevi verisi: LIBRAIRIE HACHETTE; İstanbul adresi: 469, Avenue de l'indépendance. Cilde, motto olarak, Vernon Lee'nin The Nature of the Writer (Yazarın Doğası) adlı kitabından bir tümce konmuş:-
In this way, being the response to man's organized and unceasing crawings for strength, clearness, order, dignity and sweetness, for a life intenser and more harmonious, what man writes comes to be greater than what man is.
Böylece, insan'ın, bitmez-tükenmez güçlülük, açıklık, düzen, onur ve incelik arayışına; daha yoğun ve daha uyumlu bir yaşam arayışına verdiği karşılıklar olmasıyla, yazdıkları, olduklarından daha yüce bir nitelik kazanır.
[Bu cildi Teşvikiye Camii'nin bahçe duvarında tezgah kuran sokak sahafının sergisinde ilk bulup karıştırdığım gün aklımdan geçenler, kulağımda uğuldayan o ses — bir zamanlar çalıştığım bir gazetenin mutfağında, yüzlerce çatal-kaşık kocaman bir bulaşık karavanasından bir başkasına dökülürken öyle bir ses çıkarırdı (Enis Batur da oradaydı; bu görüntüyü ve sesi biryerlerde imge olarak kullanmıştı; nerede hatırlamıyorum), bir de, o ince ve keskin sızı — şimdi donuk anılar hepsi; bir yazıya girmeye hem en uygun durumdalar, hem de, sessizce, direniyorlar.]

* * *

Bakıyorum: Bu yıllıkta metinleri bulunan yazarlardan kaçı o zaman (1935) hayattaydı — Lawrence: öleli beş yıl olmuş; Robert Graves: hayatta, İspanya'da (Franco?); Katherine Mansfield: epey önce, 1923'de ölmüş; Aldington 43 yaşında; Huxley daha da genç ve Güney Fransa'da; L.M.Nesbitt (kaşif ve coğrafyacı, Etyopya üzerine araştırmaları varmış): o yılın 25 Temmuz'unda, İsviçre'de bir uçak kazasında ölmüş... Ötekiler? Kimisini hiç tanımıyorum.

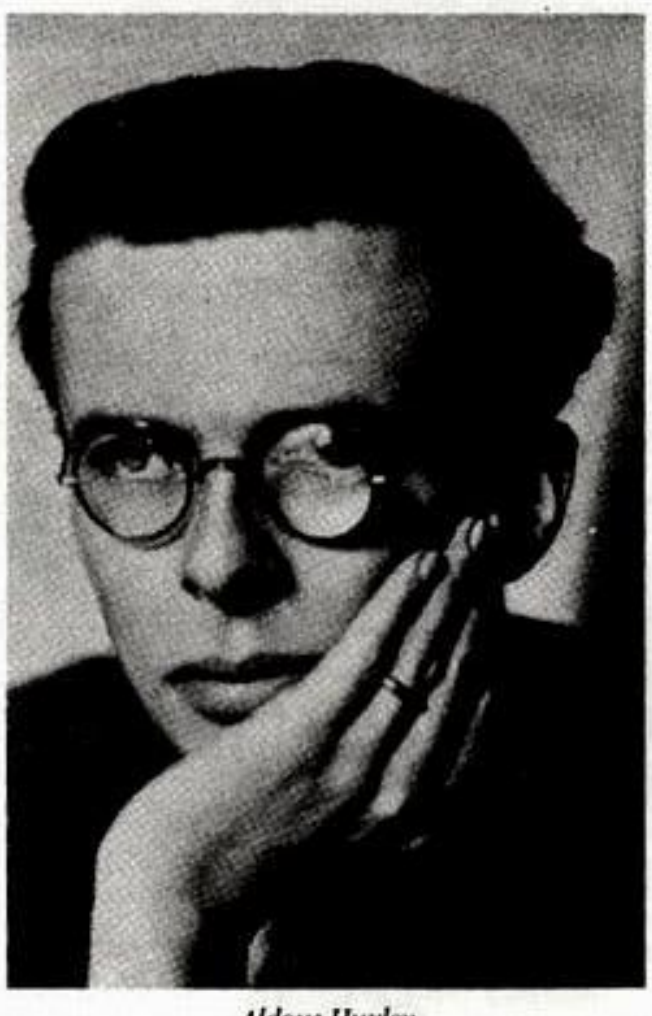
Hitler iktidarda; Savaş'ın çıkmasına birkaç yıl var. İki savaş arasındaki yoğun —ama şimdiden yitik— dönem yaşanıyor. Müthiş güçler harcanarak kurulan çağdaşlık gelenekleri; "millet" denen "illet" başına sarılalıberi, tarih alanında parça parça; ölçüsüz ve düşüncesiz bir üretim-tüketim kısır döngüsü içinde yuvarlanıp duran Avrupa'yı, bütünlüklü bir kültür alanında (yeniden) birleştirmeğe çabalayan yazın ve düşün akımları, Blitzkrieg dalgaları karşısında, öldürülen, sürülen yaratıcılarıyla, yok olup— —
Benjamin, Lorca, Exupery...

Robert Graves

H. C. Armstrong

Aldous Huxley

['Nostalji' falan değil niyetim. "Ah-vah", değil. Tarih de yapacak değilim. Zaten, beceremem. Bir 'durum saptaması' yapmak istiyorum yalnızca; bu cildin tanıklık ettiği durumu...]

* * *

Olgularla başlayalım : Yayımlayan, The Albatross Verlag GmbH adlı şirket; merkezi Hamburg 1, Schauenburger Strasse (sic) 14; şubeleri: 37 Rue Boulard, Paris XIV; 11 Via Milazzo, Bologna. Kitaplarının "Kıta[Avrupası]nın bütün kitapçılarında ve tren istasyonu bayilerinde" satıldığını bildiriyor.

Yayımladığı kitap dizisinin adı The Albatross Modern Continental Library. Ciltte yeni yayımlandığı bildirilen kitaplardan sonuncusu, Robert Graves'in Cladius the God adlı —I, Cladius 'un devamı olan— kitabı; 290 dizi numarasını taşıyor. 1935 yılı içinde toplam 52 kitap yayımlanmış. Kitapları yayımlanan yazarlardan bazıları; en azından bana yabancı gelmeyenleri: Ellery Queen, Louis Bromfield, D.H.Lawrence, Aldous Huxley, Sinclair Lewis, Richard Aldington, Oscar Wilde (Bütün Yapıtları), H.C.Armstrong (Grey Wolf / Mustafa Kemal —şu bizde hâlâ yasak olan kitap; cildin içinde de bu kitaptan bir bölüm var: Mustafa Kemal'in din konusundaki keskinliğini vurgulayan bir bölüm... —Acaba kitap 1936'da henüz yasaklanmamış mıydı?...), Rebeca West, Katherine Mansfield... Dizinin "Tam Liste"sinden de —toplam 110 yazar içinden— başka bazı tanıdık adlar: Conrad Aiken, Hilaire Belloc, Joseph Conrad, Charles Dickens [bu ikisi pek 'modern' değil ya, olsun...], Louis Golding, Francis Hackett, James Joyce [evet : Dubliners; dizinin "1" nolu kitabı], Liam O'Flaherty, Eugene O'Neill, Dorothy Sayers, G.B.Stern, Edgar Wallace, Thornton Wilder, Virginia Woolf. Yani, zamanın modern Anglo-Sakson edebiyatının önemli bir kesitini veren bir dizi...

Dizinin —ve yayınevinin— varlık temeli,

With the compliments of

LIBRAIRIE HACHETTE

SUCCURSALE DE TURQUIE

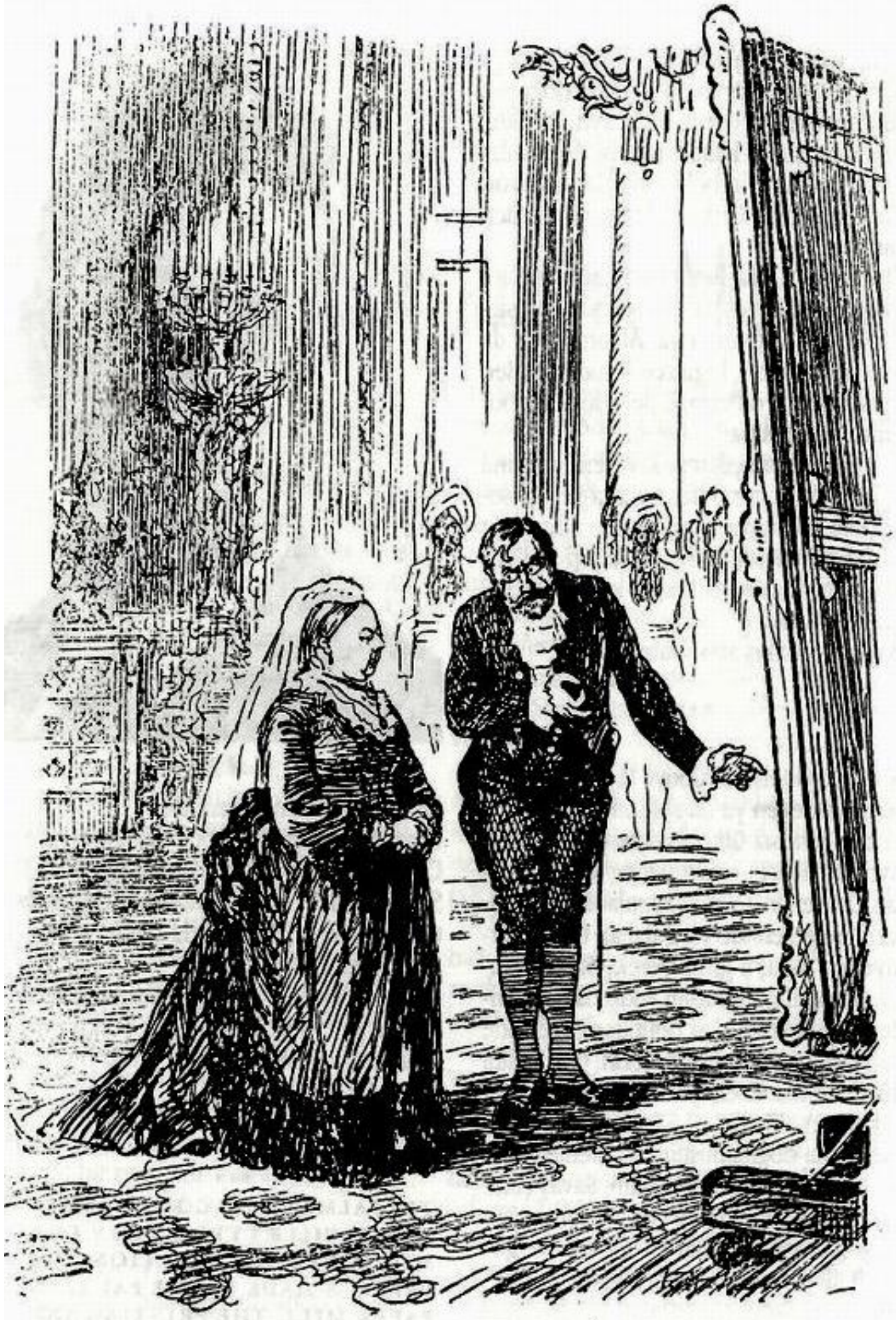
469, Avenue de l'indépendance, 469

ISTANBUL

muhtemelen, İngiltere ve ABD "copyright" sistemleri ile Kıta Avrupası'ndakinin (bugün de geçerli olan?) farkından dolayı, İngilizce kitapların Kıta'da satılmak için ayrı basım yapmaları zorunluğu. Bu durumda işin içine bir de rejimler karışıyor : Yayınevinin merkezi Almanya'da, bir şubesi de İtalya'da olduğuna göre, buralarda o sırada egemen olan Nazi ve Faşist yönetimler tarafından —henüz— hoşgörülen bir yayım etkinliği içinde olsa gerek

Marina Yurlova

Yıllıkta Laurence Housman'ın yasaklanan oyunu The Blue Ribbon'a ilişkin bir de illüstrasyon var: Benjamin Constant yaptığı Kraliçe Victoria portresini kendisine gösteriyor...

lama yazarlardan en azından bazıları savaş çıkınca kitapları yasaklanacaklar arasında; belki "yabancı dilde" olmaları bu hoşgörüyü sağlamış — kim bilir?).

Şimdi bir de İstanbul'un durumuna bakalım : Yayınevi'nin "Türkiye Şubesi", Hachette Kitabevi. Bu cilt de, anlaşılan, Hachette'in 'müdavim' okurlarına armağan edilmek üzere ("with compliments") Almanya'da basılmış ("Imprimé en Allemagne"!), İstanbul'da dağıtılmış — bendeki nüshanın ilk sayfasına, kurşun kalemle ve ters olarak, "Galata / Celal Bey / N 4 / tur han" yazılmış : herhalde dağıtıcı için konulmuş bir not; "Celal Bey" de silmemiş bunu. Cildin başında yer alan takvim (ayların burç simgelerini buradaki sayfaların tepesinde görüyorsunuz), yıl boyu kullanılabilecek; içindeki metinler de okunacak — "Celal Bey", metnini beğendiği yazarların kitaplarını sondaki listeden seçip Hachette'den alabilecek ya da ısmarlayıp getirtebilecek. Yani, akıllı bir tecimsel düzenleme. Gerçi baskı sayısını öğrenemiyoruz, ama işin maliyeti açısından, böyle bir cildi bedava dağıtmak için gerekli 'rantablite'yi düşünürsek, Hachette'in modern İngiliz ve ABD edebiyatı okuru olan müşterileri konusundaki beklentisi bir hayli yüksekti herhalde. —İstanbul'da, 1936 yılında, Hachette'den İngilizce kitap alan kaç kişi vardı?

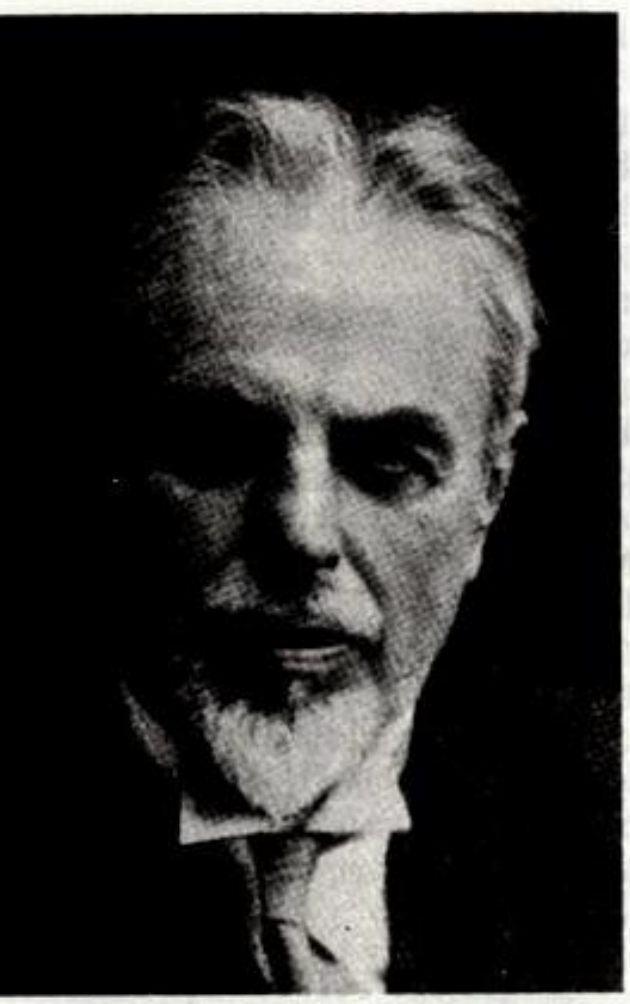
—Bugün?...

* * *

Bir de öteki yakadan bakalım: Cildi üreten Albatross yayınevi Alman; kitaplarını "bütün kıta"da sattığına göre (fiyatlar, normal ciltler için "RM (Reich-Mark) 2.00 — Frs. 12.50 — Lire 10.00; "extra" ciltler için 3.00 — 18.00 — 15.00), herhalde, öteki ül-

CONTENTS

Calendar 1936 5
T. F. Powys: Only the Devil 10
Robert Graves: The Triumph of Claudius 18
Romola Nijinsky: Diaghilev and the Russian Ballet . 30
H. C. Armstrong: The Turkish Coup d'État 48
Marina Yurlova: Maria Kolesnikova 56
E. L. Grant Watson: The Captive 67
Katherine Mansfield: Sun and Moon 75
D. H. Lawrence: Her Turn 82
Laurence Housman: The Blue Ribbon 88
Aldous Huxley: In Central America 97
Richard Aldington: The Budget 107
John Collier: The Irony of Life 118
Joseph Hergesheimer: The Proposal 132
Caroline Miller: Journeying Home 140
Alice Tisdale Hobart: The Chinese Terror 154
M. R. James: A School Story 165
L. M. Nesbitt † 173
Catalogue of the Albatross Modern Continental Library 175

Laurence Housman

Katherine Mansfield

keler için de (en azından Fransa ve İtalya için) yıllıklar yapıyordu — daha doğrusu, muhtemelen aynı cilt, belki aynı içerikle, yalnızca "şube" kitabevi verisi değiştirilerek her ülke için belirli sayıda basılıyor, dağıtılıyordu. Türkiye de bu ülkelerden biriydi.
Öte yandan, Hachette bir Fransız şirketi; İstanbul'da şubesi var — aslında Fransızca kitaplar satıyor; ama, Albatross'un da 'bayiliği'ni almış, İngilizce —muhtemelen öteki Avrupa dillerinde de— kitaplar bulunduruyor, sipariş alıyor.
[Bu olgulardan çıkarak klavyemin ucuna gelen bütün yorumlar, saçma-sapan sonuçlara yol açıyor, düşündükçe : Bu cildin varlığının taşıdığı anlam, kayıp gidiyor elimden, bugün ile ilişkiler kurup yakalamağa çalıştıkça.
Başka bir bakış açısı bulmalıyım.]

* * *

Şöyle düşünelim : Türkiye II. Dünya Savaşı'na girmeyen ya da sokulmayan ('geleneksel tarafsız ülke' İsviçre dışında) tek Avrupa ülkesi — girseydi ne olurdu? (Altan Öymen'in TV'de yayımlanan çok başarılı belgeselinde vurgulanan tezin; Türkiye'nin Savaş'a girmeyerek, öteki Avrupa ülkelerinin uğradığı yıkımdan korunduğu; dolayısıyla bu politikanın yerinde bir politika olduğu yollu tezin, tam tersini düşünelim:) Evet, yıkıma uğrardı; pek çok insan ölürdü
[ben daha doğmamıştım; muhtemelen de hiç olmazdım; çünkü babam, Savaş çıktığı sırada teğmenmiş ve tam Bulgar sınırında görevliymiş; Almanlar Türkiye'ye girseydi ilk ölenlerden biri herhalde o olurdu],
kentler yerle bir olurdu. Ama, 1945'de, yargılayan ya da yargılanan ülkelerin yanında yerini alırdı Türkiye de; Avrupa Birliği düşüncesinin içinde başından başlayarak yer alır; yıkıma uğrayan ülkelerin yararlandığı Marshall yardımlarından pay alırdı — kısacası, bugün olduğu gibi, Avrupa'nın dışında kalmazdı; Avrupa haritaları çizilirken unutulmazdı.

L. M. Nesbitt

(Öymen'in dizisinde belirtildiğine göre, Churchill İnönü'ye şöyle demiş: "Şimdi Savaş'a girmezseniz, ileride herkes odada toplanacak; siz koridorda bekleyeceksiniz." Nitekim, öyle oldu.)
Çünkü, elimdeki Albatros cildinin gösterdiği bir şey varsa, bu, 1936'da Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi; İstanbul'un da bir Kıta Avrupası kenti olduğu...
—Bugün?..

* * *

THIS ALMANAC IS COMPOSED IN BASKERVILLE TYPE CUT BY THE MONOTYPE CORPORATION. THE PAPER IS MADE BY THE BAUTZEN PAPER MILL. THE PRINTING AND THE BINDING
THE HF
OS

[Cildin son sayfası yırtılmış. Baskı verilerini veriyormuş. Karakter ve kağıt verilerine kadar var; gerisi yok.
Yırtılan kısmında yazılanları hiçbir zaman öğrenemeyeceğim.]

Argos Dergisi, 1990, Sayı: 25

EVV3L
http://evvel.org

Oruç Aruoba İlgileri
http://evvel.org/ilgi/oruc-aruoba